

Uwagi na temat poradnika dla nauczycieli pt. *Kaszuby przez wieki* (cz. 7)

8. Temat: Misjonarze Pomorza.

We Wprowadzeniu czytamy: *Pierwszy polski męczennik zdobył sławę w całym chrześcijańskim świecie (...). Niebawem do grobu przyjaciela przybył sam cesarz Otton III. Wizyta monarchy była nobilitacją dla młodego polskiego Kościoła – wkrótce została utworzona archidiecezja gnieźnieńska (...). Biskup Wojciech został kanonizowany i ogłoszony patronem Polski.* Czytając to można ułożyć następującą ciąg wydarzeń: śmierć biskupa, przybycie cesarza Ottona III do Gniezna, powstanie archidiecezji gnieźnieńskiej, kanonizacja Wojciecha i ogłoszenie go patronem Polski. **Niestety, taki przebieg wydarzeń nie odpowiada prawdzie. Kanonizacja praskiego biskupa miała bowiem miejsce w 999 r., czyli przed przybyciem Ottona do Gniezna.**

Autorzy, przedstawiając misję św. Ottona z Bambergu, politykę Bolesława Krzywoustego oraz działania księcia pomorskiego Warcisława I, mające na celu uwolnienie się spod polskiej zależności, tak je ocenili: *Ambitne plany księcia [Warcisława I – D.Sz.] były jawną prowokacją wymierzoną w polskie władze – Pomorzanom groził najazd wojsk Krzywoustego (...). Tak to zapewne wyglądało z polskiego punktu widzenia, ale z pomorskiego było to zupełnie coś innego. Warcisław i Pomorzanie dążyli do zrzucenia polskiego zwierzchnictwa, które było dla nich jarzmem. Dzisiaj takie działania określa się mianem walki narodowowyzwoleńczej.* W tym kontekście warto więc przypomnieć słowa Galla Anonima, który charakteryzując konflikt polsko-pomorski tak napisał: *Polacy sięgali po sławę, Pomorzanie bronili wolności.*

Karta pracy: Misjonarze Pomorza.

Zadanie 1

Poniżej załączam skan mapki prezentowanej w tym zadaniu.

Misja świętego Wojciecha na ziemiach wschodnio-pomorskich

Mapka została wykonana prawdopodobnie przez samych Autorów (czy też na ich polecenie). Świadczy o tym brak informacji o odwołaniu się do jakiegokolwiek źródła. W związku z tym można wobec Autorów skierować pewne zarzuty. Z mapki tej wynika, że Pomezania należało do państwa Bolesława Chrobrego. **Czy jednak istnieją jakieś źródła, które uzasadniałyby takie przedstawienie tej kwestii? Ponadto Pomezanię zamieszkiwali w owym czasie Prusowie** (ewentualnie był to teren, gdzie ludność pruska mieszała się ze słowiańską), czego owa mapka nie ukazuje. **Należałoby też zaznaczyć w legendzie, że przedstawiona na mapce granica oddzielająca część Pomorza, która należała do Polski od tej, która odzyskała niepodległość ma jedynie przebieg hipotetyczny.** I jeszcze jedna sprawa. **Z legendy wynika, że na mapce powinny być zaznaczone cztery punkty (A, B, C i D), a w rzeczywistości są tylko trzy. To o tyle istotne, że polecenie brzmi następująco: Zaznacz na mapie dowolnym kolorem trasę, którą pokonał święty Wojciech w drodze na Pomorze i na tereny zajmowane przez Prusów.**

Zadanie 2

Poniżej załączam skan mapki prezentowanej w tym zadaniu.

Można przyjąć (z tego samego powodu), że podobnie jak w zadaniu 1, mapka jest dziełem Autorów. **Niestety, nie zaznaczono tutaj zachodniej granicy państwa Warcisława I (i jego następców).** Na podstawie wspomnianej mapki można odnieść wrażenie – skoro Pomorze należało do Polski – to jego zachodnią granicę wyznacza granica Polski. Ale to wrażenie mylne, gdyż już pod władaniem pierwszego Gryfity znajdowały się znaczne obszary na zachód od Odry (na stronie <http://www.ruegenwalde.com/greifen/> można zobaczyć, jak przedstawiały się granice naszego państwa za panowania poszczególnych władców z dynastii Gryfitów). **Ponadto, w żaden sposób nie zaznaczono ani charakteru zależności państwa Gryfitów od Polski, ani rezultatów zjazdu w Merseburgu (na mocy postanowień tam powziętych Bolesław Krzywousty stał się lennikiem cesarskim z – różnie się to interpretuje – części lub całości Pomorza).**

9. Temat: Wschodniopomorscy książęta w średniowieczu.

We Wprowadzeniu Autorzy napisali: *Po udanym zamachu na życie krakowskiego seniora Pomorze Gdańskie stało się księstwem w pełni niezależnym, choć nadal postrzeganym jako integralna część terytorium polskiego. Dowodem na taki podwójny status pomorskiego państwa była bliska współpraca Sobiesławowiców z Piastami przy rozwiązywaniu problemu Prusów. Od kiedy Konrad Mazowiecki sprowadził na ziemię chełmińską Krzyżaków, Świętopelk zaczął wspierać zakon w walce z pruskim pogaństwem (...). Później pomorski książę jako pierwszy dostrzegł zagrożenie stwarzane przez rycerskich zakonników. Po pierwsze, należałoby zadać Autorom następujące pytanie: kto, po 1227 r. postrzegał Pomorze Gdańskie jako integralną część terytorium polskiego? Po drugie, współpraca z Piastami nie wyglądała tak jednoznacznie, bo część przedstawicieli tej dynastii wspierała Krzyżaków, więc i z nimi walczył Świętopelk – prof. Błażej Śliwiński napisał: *Sojusz pomorsko-pruski (...) nie doprowadził w pewnym momencie do likwidacji państwa zakonnego, utrzymanego głównie tylko dzięki pomocy polskich książąt* (zob. *Poczet książąt gdańskich*, Gdańsk 2006, s. 34). Warto jeszcze podkreślić, że czasie tylko walk Świętopelk utracił m.in. Bydgoszcz (zajął ją książę kujawski Kazimierz). I po trzecie: *jako pierwszy spośród jakiego grona?**

Przebieg lekcji

Proponowane przez Autorów zadanie dla grupy II brzmi następująco: *Jako wojewodowie księstwa gdańskiego musicie poradzić sobie z atakami wrogo nastawionych sąsiadów – Prusów, Brandenburczyków, Piastów i Duńczyków. Zadziwiające w tym zadaniu jest to, że wśród wrogów są wymienione ludy (czy też mieszkańcy różnych organizmów politycznych), ale tylko w jednym wypadku uczyniono wyjątek, podając nazwę dynastii. Dlaczego? Kim byli ci Piastowie? Kim byli ich poddani? Jacy Piastowie byli sąsiadami Pomorzan? Gdyby nawet wszyscy Piastowie (jako rodzina) sąsiadowali z Pomorzanami, czy ci mogliby się ulęknąć kilkudziesięciu ludzi? Jeśli Autorzy chcieli już na siłę uniknąć określenia Polacy, to mogli dać także w innych przypadkach (za wyjątkiem Prusów, którzy nie stworzyli organizacji państwowej z panującą dynastią) wyłącznie nazwy rodów.*

Karta pracy: Wschodniopomorscy książęta w średniowieczu.

Zadanie 4

W zadaniu tym należy określić prawdziwość bądź fałszywość podanych stwierdzeń, wśród których znajduje się następujące: *Świętopelk Wielki był pierwszym polskim księciem, który walczył z krzyżakami.*

Wnioskuje, na podstawie cytowanych (na samym początku tego omówienia) fragmentów *Wprowadzenia*, że uczniowie, którzy – za pośrednictwem nauczyciela – poznaliby ich treść, zaliczą to zdanie do prawdziwych (nawet jeśli zastanowią się nad sensem słów *niezależne księstwo*). Nie wiem, czy takiej odpowiedzi Autorzy oczekują. Uważam, że jeszcze do 1227 r., może dałoby się jakoś uzasadnić takie

określenie, to po tej dacie (a zwłaszcza zaś po 1231 r.), to nie ma już ono uzasadnienia. **Uczniowie powinny więc zakwalifikować to zdanie jako fałszywe.**

10. Temat: Panowanie krzyżackie na Pomorzu.

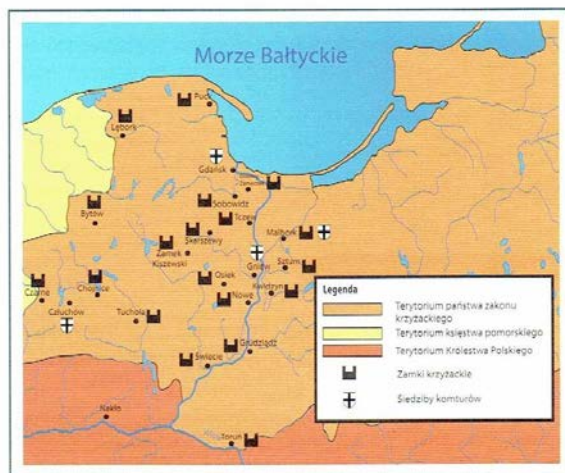
We *Wprowadzeniu* (nawet w podtytule), *Celach lekcji* oraz *Przebiegu lekcji* Autorzy zastosowali (i to kilka razy) – na określenie rządów krzyżackich we wschodniej części Pomorza – pojęcie **okupacja**. Nie byłoby w tym nic dziwnego, gdy podobny termin używali także do piastowskich (polskich) podbojów Pomorza (w drugiej połowie X w. i w pierwszych trzech dekadach XII stulecia). **Jednak nie używają! Dlaczego? Co ciekawe, ten kraj, który dokonał tych podbojów, przez Autorów jest następnie nazwany *Macierzą* (zob. lekcja XXII)!**

Karta pracy: Panowanie krzyżackie na Pomorzu.

Zadanie 1

Poniżej zamieszczam skan mapki (oraz poleceń) zaprezentowanej w tym zadaniu.

Zapoznaj się z mapą, a następnie wykonaj podane polecenia.

Państwo krzyżackie na Pomorzu

1. Wymień miejscowości, w których Krzyżacy wzniesli zamki. Następnie pokreśl nazwy osad, w których znajdowała się siedziba komtura.
.....
.....
2. Jak myślisz, dlaczego zakonnicy wzniesli na Pomorzu tak wiele zamków? Jakie były – Twoim zdaniem – najważniejsze funkcje tych budowli? Dlaczego większość krzyżackich warowni powstała w pobliżu Wisły? Odpowiedz w kilku zdaniach na każde z podanych pytań.

Niestety, dane zawarte na tej mapce nie są precyzyjne, bowiem zamki znajdowały się także w Człuchowie, Gdańsku i Gniewie (ich na mapie nie zaznaczono). Nie zaznaczono też siedziby komtura w Tucholi i Świeciu, a także w Toruniu. Sprawa jest istotna, gdyż pytania odnoszą się do tych kwestii. Ponadto tytuł mapki jest pozbawiony jakiegokolwiek odwołania do chronologii.